

osiguravaju kontinuitet u proučavanju književne baštine Hrvata u Podunavlju, ali i opstojnost ove najvažnije književne manifestacije Hrvata u Vojvodini. Po sastavu sudionika skupa i autora tekstova u zborniku možemo zaključiti da je ovaj znanstveni skup nakon jedanaest godina potvrdio svoju opravdanost, renome i potrebu. To dokazuje i ovaj Zbornik koji će kao i prethodna dva biti od velike koristi budućim pokoljenjima i istraživačima u tematiziranju i valorizaciji književnosti Hrvata u Podunavlju. Tiskanje zbornika, a samim tim i manifestaciju Dana Balinta Vujkova poduprli su: Grad Subotica, Ministarstvo kulture Republike Srbije, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, upravu i nacionalne zajednice, Pokrajinsko tajništvo za kulturu i javno informiranje, Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija Republike Hrvatske i Hrvatsko nacionalno vijeće.

Lako je započeti neku manifestaciju, ali ju nije lako održati a još je teže dočekati ovakav broj godina, posebice ako je iz područja književnosti, jezika i riječi. Manifestacija Dani Balinta Vujkova ne samo da je opstala sve ove godine nego se broj sudionika i aktivnosti kontinuirano povećava. To je odraz kvalitete, kontinuiteta i samoprijegornog rada. Međutim, sve to obvezuje da se u narednom razdoblju održi pa i podigne ova razina. Gledajući ovaj, treći po redu Zbornik radova nastalih sa X. i XI. Dana Balinta Vujkova, dana hrvatske knjige i riječi, vjerujem da će ovaj zadatak biti profesionalno i dostojno obavljen.

Bernadica Ivanković

Saša Marković, *Politički život Bunjevaca Vojvodine u Kraljevini SHS – Jugoslaviji 1918-1941. godine*, NIU „Bunjevački informativni centar“, Subotica, 2010., 86 str.

Formalno (zakonsko) priznavanje Bunjevaca u Republici Srbiji kao samosvojne nacionalne manjine (koja svoju matičnu državu drži Srbijom!?) rezultirali su još od 1990-ih godina pokušajima povijesnog i znanstvenog utemeljenja ovakve političke odluke. Osim pozivanja na starije srpske i prosrpske pisce (Ivan Ivanić, Jovan Erdeljanović, Vasa Stajić, Albe Kuntić...), suvremeni ozbiljniji pokušaji opravdanja toga procesa također se vezuju za srpske autore (pokušaji samih Bunjevaca imaju više tragikomične i nadrealne značajke – Mijo Mandić ml., Aleksandar Raič, Suzana Kujundžić – Ostojić), što je najviše došlo do izražaja u dvama zbornicima radova sa simpozija o Bunjevcima održanih 2006. i 2008. godine u suorganizaciji SANU i Matice srpske. Među desetak srpskih sudionika u ovim zbornicima, ističe se ime Saše Markovića. Za razliku od

ostalnih autora koji se Bunjevcima nisu uopće bavili ili tek fragmentarno, on je recenzent dviju knjiga bunjevačke tematike (M. Mandić, *Buni, Bunievci, Bunjevci*, Subotica, 2009; ...*Da Bunjevac dušu ne izdade! Tri bunjevačke pripovetke Veljka Petrovića*, Sombor, 2011) te autor nekoliko uradaka iz povijesti bačkih Bunjevaca (*Vasa Stajić i bunjevačko pitanje*, u: *Zbornik radova VANU sa naučnog skupa Vasa Stajić – misao i delo*, Novi Sad, 2008; *Vojvodanski Bunjevci u Kraljevini SHS u svetlu srpsko-hrvatskih odnosa*, u: *Serbo-Croat Relations in The 20. century – The Past and The Perspectives*, Novi Sad – Zagreb, 2008; *Poslanici Bunjevačko-šokačke i Zemljodilske stranke u radu Ustavotvorne skupštine 1920-1921. godine*, u: *Istraživanja*, br. 22, Novi Sad, 2011; *Diskurs o položaju Bunjevaca u Austrougarskoj monarhiji*, u: *Pravo i politika*, 2/2011, Novi Sad; također je jedan o recenzentata), a najambiciozniji pokušaj predstavlja njegova knjiga *Politički život Bunjevaca Vojvodine u Kraljevini SHS – Jugoslaviji 1918-1941. godine*.

U *Predgovoru* ističe da ju čine objedinjeni i dopunjeni njegovi dotadašnji radovi o Bunjevcima, te kako smatra da je povijest Bunjevaca „kompleksna i nedovoljno istražena naučna oblast“ te da se „vrlo mali broj historičara bavio istraživanjem političke istorije Bunjevaca u međuratnom periodu“. Sadržaj je izložen u nekoliko poglavlja koja prate političku periodizaciju promatranog razdoblja: *Narodni pokret Bunjevaca u Austro-Ugarskoj Monarhiji*, *Bunjevci i stvaranje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, *Političko organizovanje u novoj državi* (s podnaslovima: *Odnos prema razgraničenju sa Mađarskom*, i *Stranačke i etničke kontroverze o identitetu Bunje-*

vaca) te *U vremenu Kraljevine Jugoslavije 1929-1941. (Bunjevačko pitanje u naučnim i stručnim raspravama, Refleksije „integralnog jugoslovenstva“ na politički život i etnički identitet Bunjevaca, Bunjevci u jugoslovenskim nacionalizmima te U procepu srpsko-hrvatskih odnosa i nacionalnih razgraničenja)*. Knjiga završava *Zaključnim razmatranjima*, sažecima na engleskom i njemačkom jeziku, tekstovima recenzija (Ranko Končar, Janko Ramač i Branko Ćupurdija), bilješkom o piscu, popisom korištene literature, registrom imena te fotografijama, uglavnom novinskih naslovnica, političkih letaka te dokumenata.

Metodološki promatrano, knjigu karakterizira, osim preuzimanja prosrpskih stajališta o Bunjevcima, još i naglašavanje samosvojnosti Bunjevaca, s jedne strane, te zanemarivanje pa i prešućivanje njihovih veza s Hrvatskom i uopće bunjevačkoga hrvatstva. Za paradigmatične primjere zatajenja mogu se navesti istaknute hrvatske i srpske zastave na osnivačkome skupu Bunjevačko-srpskog narodnog odbora u Subotici 10. studenoga 1918., koje su poslije postavljene na Gradsku kuću, ili kada se pak u knjizi u prilog nacionalne samosvojnosti Bunjevaca navodi brošura Dušana Popovića iz 1930., ali se prešućuje njegova izjava iz *Nevena* od 10. studenoga 1939. kada je promijenio stajalište i jasno rekao kako su Bunjevci – Hrvati. Samô istraživanje međuratnoga političkoga života bačkih Bunjevaca uglavnom je svedeno na kompariranje novinskih napisa, i to s jedne strane, srpskih te unitarno probunjevačkih (*Jugoslavenski narod, Neven, Bačvanin*), a s druge strane od hrvatski orijentiranoga bunjevačkog tiska jedino Subotičke/Hrvatske novine. Na taj način je dana neo-

bjektivna prevaga srpskoj i prounitarnoj periodici, uz potpuno zanemarivanje druge bunjevačke periodike (somborska *Danica*, *Subotička Danica*, *Klasje naših ravni*, *Kolo mladeži*, *Subotički športski list*, *Bunjevačko žackalo* itd.), te osobito one iz Hrvatske, unatoč tomu što je povijesna zbilja bila posve drukčija: većina bunjevačkoga puka i inteligencije bila je jasno prohrvatski orijentirana, dok su pojedinci uz potporu vlasti izdavali prorežimske listove kratkoga daha i bez ikakvoga značajnijega utjecaja u puku. Autor svoja načelna stajališta o Bunjercima temelji na radovima starijih srpskih pisaca o bačkim Bunjercima (Ivan Ivanić, Jovan Erdeljanović, Jovan Cvijić, Aleksandar Martinović, Milivoje Knežević, Dušan Popović, Đorđe Popović, Vasa Stajić) ili samih Bunjevaca koji niječu hrvatstvo (Josko Šokčić, Mara Đorđević-Malagurska, Albe Kuntić, Mijo Mandić, Alojzije Poljaković), dok je sporadično korištena hrvatska literatura starije dobi (Petar Pekić, Ive Prčić, Rudolf Horvat), uz jedan noviji članak Roberta Skenderovića. Uočljivo je zanemarivanje brojne hrvatske literature o podrijetlu, nacionalno-integracijskim procesima i povijesti bunjevačkih Hrvata osobito iz novijega razdoblja (Matija Evetović, nijedno djelo od Ante Sekulića, Geze Kikića, Milane Černelić, Tome Vereša, mnogobrojni radovi Roberta Skenderovića dostupni su i preko interneta, Maria Bare, Stevana Mačkovića, Krešimira Bušića itd.). Valja dodati i da u registru imena koja se spominju u knjizi (koja za predmet ima povijest Bunjevaca) tek je 1/3 bunjevačkih!?

Ono što poznavatelju bunjevačkih prilika upada u oči jest i elementarno nepoznavanje antroponimije subotičkih

Bunjevaca (Vranja Sudarević, umjesto Vranje Sudarević; Lazo Mamuzić i Laza Mamuzić umjesto Lazo Mamuzić; Matija Ištvanović umjesto Matija Išpanović; Boža Ivandekić umjesto Boza Ivandekić; Mišo Prčić, umjesto Miško Prčić; Jaša Mačković umjesto Jašo Mačković; Alba Malagurski i Alba Prčić umjesto Albe Malagurski i Albe Prčić; Ivković-Ivandekić i Vojnić-Tunić umjesto Ivković-Ivandekić i Vojnić Tunić; Aleksandar Rajić umjesto Aleksandar/Šandor Rajčić) ili drugih faktografskih pogrešaka (Radivoj Simović umjesto Radivoj Simonović; Ivan Ivanji umjesto Ištvan Ivanji; Lazo Mamuzić i Pajo Kujundžić nisu bili druga već prva generacija bunjevačkih preporoditelja; Lajčo Bogdanović umjesto Lajčo Budanović; Budanović nije bio „bački biskup sa središtem u Subotici“, već od 1923. administrator Bačke apostolske administrature, a od 1927. naslovni biskup cizamski; rečenica kako je Blaško Rajić „nakon 1929. godine imao vidnog uticaja na kroatizaciju ove [bunjevačke – prim. a.] populacije“ odražava krajnje nepoznavanje djelovanja Blaška Rajića; slično vrijedi i za nazivanje Josipa Vukovića – Đide „kontroverznom“ bunjevačkim prvakom; velika proslava održana 14.-16. kolovoza 1936. nije bila u povodu osnivanja Subotice, već doseljenja veće skupine Bunjevaca u Bačku itd.), zbog kojih se može opravdano postaviti upit o kompetentnosti autora, unatoč višegodišnjim bavljenjem bunjevačkom tematikom.

Da knjiga nije znanstveno neutralna već je u funkciji ideološkoga opravdanja bunjevačke nacionalne samosvojnosti i negiranja pripadnosti Bunjevaca hrvatskome narodu razvidno je već u samome predgovoru u kojem autor piše

o „koloritu nacije [bunjevačke – prim. a.]“, ali je ujedno znakovita i rečenica kojom knjiga završava: „Završetak rata i pobjeda ideologije komunizma i jedno-partijskog sistema, a time i nametnutog pogleda na nacionalno pitanje naroda Jugoslavije, dekretom je Bunjevce proglasila za Hrvate i time za određeno vreme, odložio demokratski proces nacionalne identifikacije.“ Autor smatra bačke Bunjevce posebnim narodom koji je u povijesti bio izložen asimilaciji ostalih susjednih izgrađenih nacija (Mađara, Srba i Hrvata), pri čemu Ivana Antunovića drži ocem nacije, za međuratno razdoblje govori da je došlo „do udaljavanja od nacionalnih korena“ Bunjevaca, o međuratnoj „zahuktaloj kroatizaciji“ Bunjevaca, „kroatizaciji putem verske povezanosti i crkvene podrške“, „kroatizaciji jednog etno-lokalizma“ i „nacionalnoj unifikaciji Bunjevaca u Hrvate“, da su „aktivnosti koje su se pojavile u procesu nacionalne emancipacije Južnih Slovena od Bunjevaca zahtevale mnogo više sopstvenog nacionalnog zanosa i energije, ukoliko su želeli autentičnu nacionalnu emancipaciju“, da je srpsko-hrvatski kompromis i stvaranje Banovine Hrvatske 1939. pretpostavljao „mogućnost nacionalne asimilacije“ Bunjevaca, da su „Bunjevci Sombora i okoline bili izloženi manjem pritisku nacionalne asimilacije i terenske agitacije od onih iz Subotice“... U *Zaključnim razmatranjima* autor drži kako „nacionalna unifikacija Bunjevaca“ u staroj Jugoslaviji „nije ostvarena“ te da „Bunjevci... kao narod imaju svoju prošlost, kao nacija oni su u permanentnom procesu političke i nacionalne izgradnje, uz imperativno prihvatanje pojmovne i sadržajne dogradnje termina nacija“.

Temeljni unaprijed postavljani kon-

strukt o Bunjercima koji se u knjizi razrađuje, mogao bi se sublimirati na sljedeći način: Bunjevci su za vrijeme Austro-Ugarske bili izloženi mađarizaciji, u međuratnoj Jugoslaviji izrazito su jugoslavenski opredijeljeni, ali su u pokušaju Hrvata i Srba da ih uključe u svoje nacije Hrvati bili uspješniji i kroatizirali ih uz pomoć Katoličke crkve, zbog čega se Bunjevci nisu uspjeli razviti u posebnu naciju, na što se poslije rata nadovezala i komunistička politika hrvatstva Bunjevaca, a suvremena je Srbija napokon povijesno dočekan prostor slobodne nacionalne emancipacije Bunjevaca! U tom konstrukt, političko i nacionalno opredjeljenje Bunjevaca u međuratnom razdoblju prikazuje se kao navodno podijeljeno između jugoslavenstva i hrvatstva, ili pak u procjepu između srpskih i hrvatskih aspiracija, premda su u stvarnosti pristaše unitarnog jugoslavenstva i prosrpske orijentacije među Bunjercima bile marginalne i bez ikakve šire potpore u puku, za razliku od hrvatstva koje je gotovo u cijelosti prevladavalo među bačkim Bunjercima. Knjiga je zapravo paradigmatična za novija politička srpska stajališta o Bunjercima, koja su napustila tezu o Bunjercima kao Srbima katoličke vjere, u korist stajališta da su Bunjevci poseban narod ili čak nacija. I upravo mnoštvo znanstvenih jednostranosti i neobjektivnosti te nepoznavanja činjenica, pokazuje kako ovo djelo ima nedvojbenu ideološku funkciju. Doda li se tome iznimno veliki broj ne samo korektorskih, nego i lektorskih pogrešaka, koje su katkada na granici elementarne pismenosti, te krajnje šlam-pava tehnička uređenost teksta, jasno je kakav može biti sud o ovome djelu.

Slaven Bačić